

KERSCHOTEN APELDOORN

Toelichting bij de aanwijzing als
gemeentelijk beschermd stadsgezicht

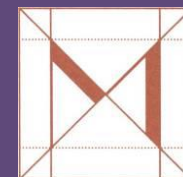
Kerschoten:

Wederopbouwgebied van Nationaal belang

DECEMBER 2023

MONUMENTEN ADVIES BUREAU

COLOFON

Kerschoten - Apeldoorn

Toelichting bij de aanwijzing als gemeentelijk beschermd stadsgezicht

Kerschoten: wederopbouwgebied van Nationaal belang

Status

Concept

Opdrachtgever

Gemeente Apeldoorn, vakgroep Cultuur en Erfgoed

Onderzoek en rapportage

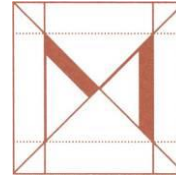
C.J.B.P. Frank

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Monumenten Advies Bureau.

NB: Op de afbeeldingen in deze rapportage kunnen auteursrechten van toepassing zijn. Wij zijn niet aansprakelijk voor schade, die voortkomt uit het ongeoorloofd gebruik van het beeldmateriaal in deze uitgave.

Met betrekking tot het beeldmateriaal hebben wij ons best gedaan om alle rechthebbenden te achterhalen en deze te vermelden in de bijschriften dan wel de bronnen. Als u van mening bent dat uw beeldmateriaal zonder voorafgaande toestemming is gebruikt, neem dan contact met ons op.

© Monumenten Advies Bureau – Nijmegen, 2023.

MONUMENTEN ADVIES BUREAU

Bureau voor architectuur- en bouwhistorisch onderzoek, cultuurhistorische gebiedsanalyses, restauratie, onderhoud en bouwtechnisch onderzoek, publieksvoorlichting en publicaties over cultuurhistorie

drs. C.J.B.P. Frank

drs. F.A.C. Haans, bnb

mw. drs. C.H.J.M. van den Broek

drs. J. de Jong

ing. G. Korenberg, bnb

mw. drs. M. Lemmens

mw. drs. L. Valckx

mw. W. Zwikstra MMus MA

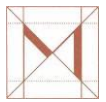
Bredestraat 1

6542 SN NIJMEGEN

tel: 024-3786742

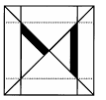
info@monumentenadviesbureau.nl

www.monumentenadviesbureau.nl

INHOUD

1 INLEIDING	4
2 ONTSTAAN EN ONTWIKKELING	6
3 ONTWERP EN BEBOUWING.....	9
3.1 Het stedenbouwkundig ontwerp van Kerschoten.....	9
3.2 De bebouwing, typen en vormen	14
3.3 Bijzondere wooncomplexen	16
3.4 Overige bijzondere bebouwing	24
4 WAARDERING.....	28
4.1 Kerschoten, toonbeeld van de wederopbouw	28
4.2 Cultuurhistorische waarde	28
4.3 Historisch-ruimtelijke en stedenbouwkundige waarde	28
4.4 Ensemblewaarde.....	29
4.5 Architectuurhistorische waarde	29
4.6 Gaafheid of herkenbaarheid.....	29
4.7 Zeldzaamheid.....	29
4.8 Cultuurhistorisch waardevolle bebouwing met status	30
4.9 Nadere typering van te beschermen waarden	32
5 BEGRENZING	35
6 BRONNEN EN LITERATUUR	36
6.1 Bronnen.....	36
6.2 Literatuur	36

1 INLEIDING

Kerschoten, Scandinavische moderniteit

Kerschoten is één van de Apeldoornse wijken die in de jaren 50 op de tekentafel lagen. Het ambitieuze project omvatte de bouw van bijna 900 woningen in laag- én hoogbouw, een wijkwinkelcentrum, scholen en kerken en nog veel meer, gecombineerd met een riant groenvoorziening. En het werd hier niet wonen rond, maar in een groot openbaar park.

De bouw van Kerschoten was een initiatief van de gemeente Apeldoorn en een samenwerking van verschillende Apeldoornse woningbouwverenigingen. Het ontwerp werd in 1956 toevertrouwd aan architect en stedenbouwkundige David Zuiderhoek (1911-1993.) Een man met een eigzinnige visie. Hij was sterk voorstander van de moderne architectuur en stedenbouw, maar dan wel met een menselijke maat. Zuiderhoek was gefascineerd door Scandinavische architectuur, design en stedenbouw. De moderne stedenbouw daar stond in hoog aanzien. Er was veel aandacht voor ruim opgezette, groene, veilige en verkeersluwe woonomgevingen. Met allerlei voorzieningen én woonmogelijkheden voor verschillende leeftijdsgroepen en inkomensklassen. Een prachtige inspiratiebron voor Kerschoten.

Apeldoorn heeft met Kerschoten een stukje Scandinavische moderniteit in huis, destijds in de jaren 50 én nu nog steeds een bezienswaardigheid.

Nationaal belang

In 2011 is Kerschoten door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geselecteerd als één van de dertig waardevolle wederopbouwgebieden in Nederland. Omdat deze gebieden samen een goed beeld geven van hoe er in de periode 1940-1965 werd gedacht, gebouwd en ingericht, worden ze beschouwd als toonbeelden van de Wederopbouwperiode. Ze onderscheiden zich *nationaal of zelfs internationaal, bijvoorbeeld vanwege de kwaliteit van de architectuur of als bijzonder voorbeeld van stedenbouw en landschapsinrichting*, aldus het document dat door de RCE voor Kerschoten is opgesteld.

De selectie als wederopbouwgebied heeft er in de eerste plaats voor gezorgd dat Kerschoten meer aandacht en waardering heeft gekregen. Uiteindelijk streven is de stimulans dat de bijzondere kenmerken en de kwaliteiten ook in de toekomst herkenbaar aanwezig blijven. Ze dienen als cultureel erfgoed een rol van betekenis te spelen in de ruimtelijke ordening.

Aanwijzing beschermd stadsgezicht

De gemeente Apeldoorn wil hier in juridische zin invulling aan geven door Kerschoten aan te wijzen als beschermd stadsgezicht e.e.a. conform de Erfgoedverordening gemeente Apeldoorn 2023. In artikel 1 zijn stads- en dorpsgezichten als volgt gedefinieerd: *groep(en) van onroerende zaken, van algemeen belang vanwege hun schoonheid, onderlinge ruimtelijke of structurele samenhang, wetenschappelijke of cultuurhistorische waarde en in welke groep(en) zich één of meer monumenten kan of kunnen bevinden*

en als groep(en) geplaatst is/zijn op de gemeentelijke lijst van beschermde stads- en dorpsgezichten.

De toelichting bij de aanwijzing

Dit document bevat de toelichting bij de aanwijzing als beschermd stadsgezicht. Hoofdstuk 2 beschrijft in het kort het ontstaan en de ontwikkeling van Kerschoten. In hoofdstuk 3 wordt het stedenbouwkundige ontwerp toegelicht. Aan de orde komen onder meer het stratenpatroon, de verkavelingsstructuur, de (semi)openbare ruimten, het groen en bijzondere zichtlijnen. Tevens schetst dit hoofdstuk een beeld van de meest karakteristieke bebouwing in het gezicht.

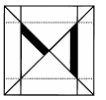
Het vierde hoofdstuk bevat de gemotiveerde waardenstelling aan de hand van de reguliere erfgoedcriteria. Tevens is er een nadere typering van de te beschermen waarden in opgenomen en een kaart met de gebiedsbegrenzing.

Ten slotte bevat het document een overzicht van de gebruikte literatuur en bronnen.

Monumenten Advies Bureau – december 2023

Kerschoten in vogelvlucht. Illustratie uit Apeldoorn Kerschoten Toonbeeld van de wederopbouw, door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (2016). De foto is van Siebe Swart, RCE).

2 ONTSTAAN EN ONTWIKKELING

De reputatie van Apeldoorn als stad in het groen was al ver voor de Tweede Wereldoorlog gevestigd. De stad was trots op uitgesproken groene wijken als De Parken en Berg en Bos, de vele bomenlanen, het park van Het Loo en de Veluwe als achtertuin.

De bouw van Kerschoten

Ook na 1945 speelde het groene imago een belangrijke rol in de uitbreidingsplannen van Apeldoorn. Het ontwerp van de nieuwe wijk Kerschoten uit de jaren 50 laat dat goed zien. Het prestigieuze project omvatte onder meer de bouw van bijna 900 woningen, een wijkwinkelcentrum, scholen en kerken rondom een groot openbaar park.

De ontwikkeling van Kerschoten was hard nodig, want na 1945 was er in Apeldoorn een grote woningbehoefte ontstaan, veroorzaakt door de naoorlogse trouw- en geboortegolf, maar ook doordat de gemeente wegens de aanwezige werkgelegenheid inwoners van elders aantrok. Samen met Emmen was Apeldoorn één van de snelst groeiende gemeenten van Nederland.

In 1948/49 werd een nieuw 'Plan van uitbreiding in hoofdzaak' vastgesteld voor de hele gemeente. Hoewel het inbreiden van de bestaande

structuren toen nog voorop stond, groeide in de jaren 50 het besef dat ook nieuwe uitbreidingen noodzakelijk waren om de woningnood te lenigen. In 1950 en 1960 werden dan ook structuurplannen gemaakt voor het verstedelijkte gedeelte van Apeldoorn.

In 1955 kocht de gemeente Apeldoorn met het oog op de noodzakelijke stadsuitbreiding een terrein aan ten noorden van de villawijk De Parken, aan de noordkant van de bebouwde kom. Het betrof een laag gelegen deel van het Loosche Veld, dat in de vooroorlogse jaren nog niet was bebouwd. Het bouwterrein lag oostelijk van de buitenplaats De Veenkamp.

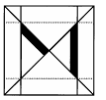
David Zuiderhoek

Op 25 februari 1956 kreeg architect en stedenbouwkundige David Zuiderhoek (1911-1993) van de Apeldoornse Federatie van Woningbouwverenigingen (een samenwerkingsverband van de verenigingen Ons Belang, St. Joseph en de Goede Woning) de opdracht voor het maken van een stedenbouwkundig plan voor de aanleg van de wijk Kerschoten.

David Zuiderhoek was na gedegen opleidingen en vorming aan de bekende architectenbureaus van F.A. Eschauzier en Granpré Molière-Verhagen-Kok en na zijn periode als stadsarchitect bij de gemeente Amersfoort (onder W.M. Dudok), in 1955 voor zich zelf begonnen in Baarn, waar hij een bloeiend ontwerp bureau opzette. Kerschoten in Apeldoorn was één van zijn eerste grote zelfstandige opdrachten.

Naar Scandinavië voor inspiratie

Met afgevaardigden van de deelnemende woningbouwverenigingen en de gemeente Apeldoorn ondernam Zuiderhoek een studiereis naar Zweden

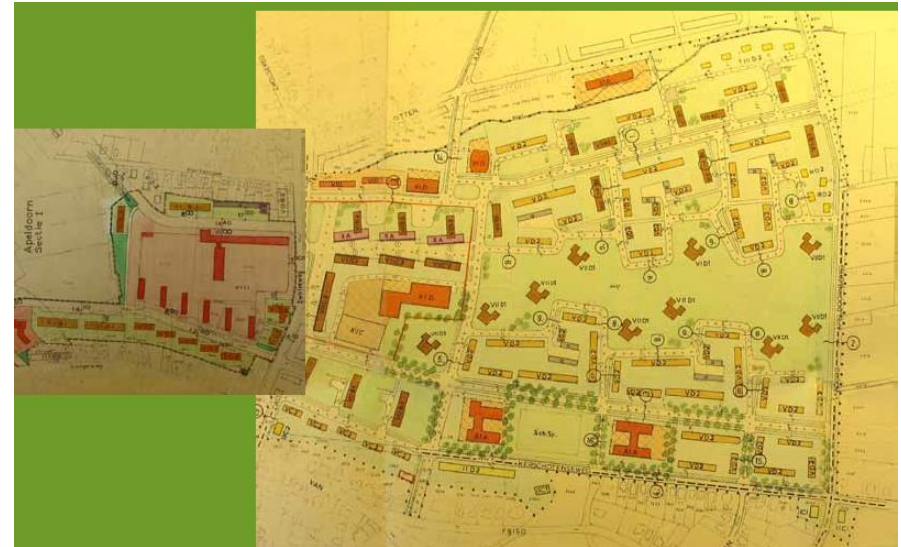
en Denemarken om inspiratie op te doen. De moderne stedenbouw daar werd veel geprezen vanwege het streven naar een ruime en open stedenbouwkundige opzet, als basis voor een mix van hoog- en laagbouw in een uitgesproken groene, zoveel mogelijk verkeersvrije omgeving. In de positie van de woongebouwen was niet het stratenplan uitgangspunt, maar de groenaanleg. Tevens kenmerkte de stedenbouw zich er, passend bij het sociaaldemocratisch gedachtegoed in Scandinavië, door het inrichten en mengen van woonmogelijkheden voor verschillende leeftijdsgroepen en inkomensklassen.

Kerschoten is dan ook geïnspireerd op de Scandinavische stedenbouw. Het hart van de wijk bestaat uit een groot stadspark, omgeven door buurtjes met geschakelde woningen, die om de diverse uitlopers van het park zijn gegroepeerd. Midden in het groen staan hoge woontorens.

Eind jaren 50 ging de eerste schop de grond in en in 1962 zijn de complexen eengezinswoningen en portiekflats opgeleverd. Pas vanaf eind jaren 60 werden de torens in het park gebouwd.

Wijkgedachte

Kerschoten is een goed voorbeeld van een woongebied, dat is opgezet volgens de in de jaren 50 populaire “wijkgedachte”. Die ging uit van de decentralisatie van de stad en de bouw van afgeronde, min of meer zelfstandige woonwijken. In die wijken waren voorzieningen als kerken, scholen, een winkel- en wijkcentrum, zorgvoorzieningen en recreatiemogelijkheden voor iedereen beschikbaar en binnen handbereik.

Het Plan Het Loo en Parken (terrein Kerschoten) van 1957, naar het plan van Zuiderhoek, met kleinschalige vierlaags flats in het park. Aan de westzijde het ontwerp voor de Veenkamp van bureau Van tijen-Boer-Posno. Illustratie uit het “Bestemmingsplan Het Loo en Kerschoten: 3.1 Cultuurhistorische Analyse (apeldoorn.nl)”.

Binnen de wijk was een wooncarrière mogelijk, je kon er wonen van wieg tot graf. Zo waren er woningtypen voor allerlei gezinssamenstellingen en leeftijdsgroepen, van alleenstaanden tot kinderloze én kinderrijke gezinnen, van zelfstandige ouderen tot behoeftige bejaarden. In Kerschoten zien we dat terug in de verschillende typen eengezinswoningen, de etagewoningen, woningen in de huur- en koopsector, zelfstandige bejaardenwoningen, een bejaarden-verpleeghuis en een flat met kleinschalige appartementen voor alleenstaande verpleegsters.

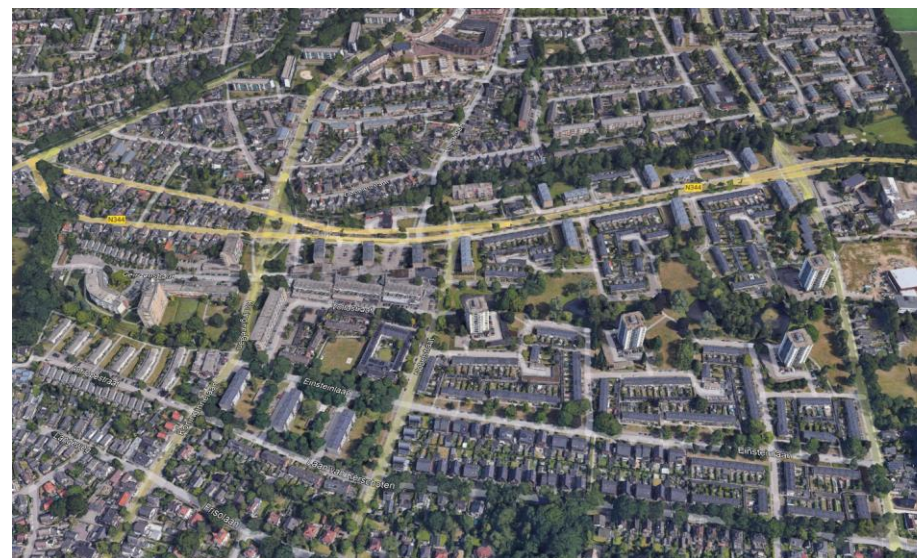

Boven: luchtfoto van de wijk Kerschoten, omstreeks 1980, blik richting het westen. Midden boven bevindt zich het complex van De Veenkamp. De foto geeft een goed beeld van de betekenis van het complex binnen de compositie van gebouwen in de wijk Kerschoten (Photo Holland, uit: Kerschoten, Wederopbouw in Apeldoorn). Beneden: Kerschoten omstreeks 1965, blik vanuit het centrale parkgebied naar het westen, met vrij zicht op de hoogbouw van de Veenkamp (foto CODA, Apeldoorn)

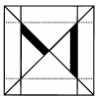
Verschillende fasen

In feite bestaat Kerschoten uit twee buurten. Alleen de zuidelijke buurt (globaal tussen Archimedesstraat en Laan van Kerschoten) is het ontwerp van Zuiderhoek en onderdeel van de aanwijzing. De noordelijke buurt is pas tien jaar later ontwikkeld met een minder samenhangende opzet. Een markante uitbreiding van Kerschoten vond plaats met de bouw van de Appèlwoningen naar ontwerp van architect J. van der Weerd ten noorden van de Edisonlaan in 1964. Rond 1970 zijn de hoogbouwflats in het park gerealiseerd.

Kerschoten in vogelvlucht, gezien naar het noorden (bron: googleearth.nl).

3 ONTWERP EN BEBOUWING

3.1 HET STEDENBOUWKUNDIG ONTWERP VAN KERSCHOTEN

Begrenzing

Zuiderhoeks Kerschoten werd gerealiseerd in een destijds grotendeels leeg gebied tussen de Laan van Kerschoten (zuidzijde) en een (inmiddels) gekanaliseerde beek aan de noordzijde. Ten noorden van de beek ligt de Appèlbuurt, die ook tot de wijk wordt gerekend. Aan de westzijde grenst het plangebied aan buitenplaats De Veenkamp, in het oosten bij een bestaande noord-zuidverlopende weg, die de naam Boerhaavestraat kreeg.

Plan

Het plan voor Kerschoten kan worden gezien als een totaalontwerp voor wonen in het groen. Het concept van de oude Apeldoornse stadsparken met woningen gesitueerd rondom een parkstructuur kreeg hier een moderne vertaling.

Belangrijke onderscheidende kernkwaliteiten van het stedenbouwkundig plan van Kerschoten zijn de hiërarchische opbouw naar Scandinavisch voorbeeld, voorts de uitgesproken groene setting van de bebouwing

binnen de hoofdwegenstructuur en ten slotte de opvallende afwisseling van gebouwtypen en gebouwhoogten.

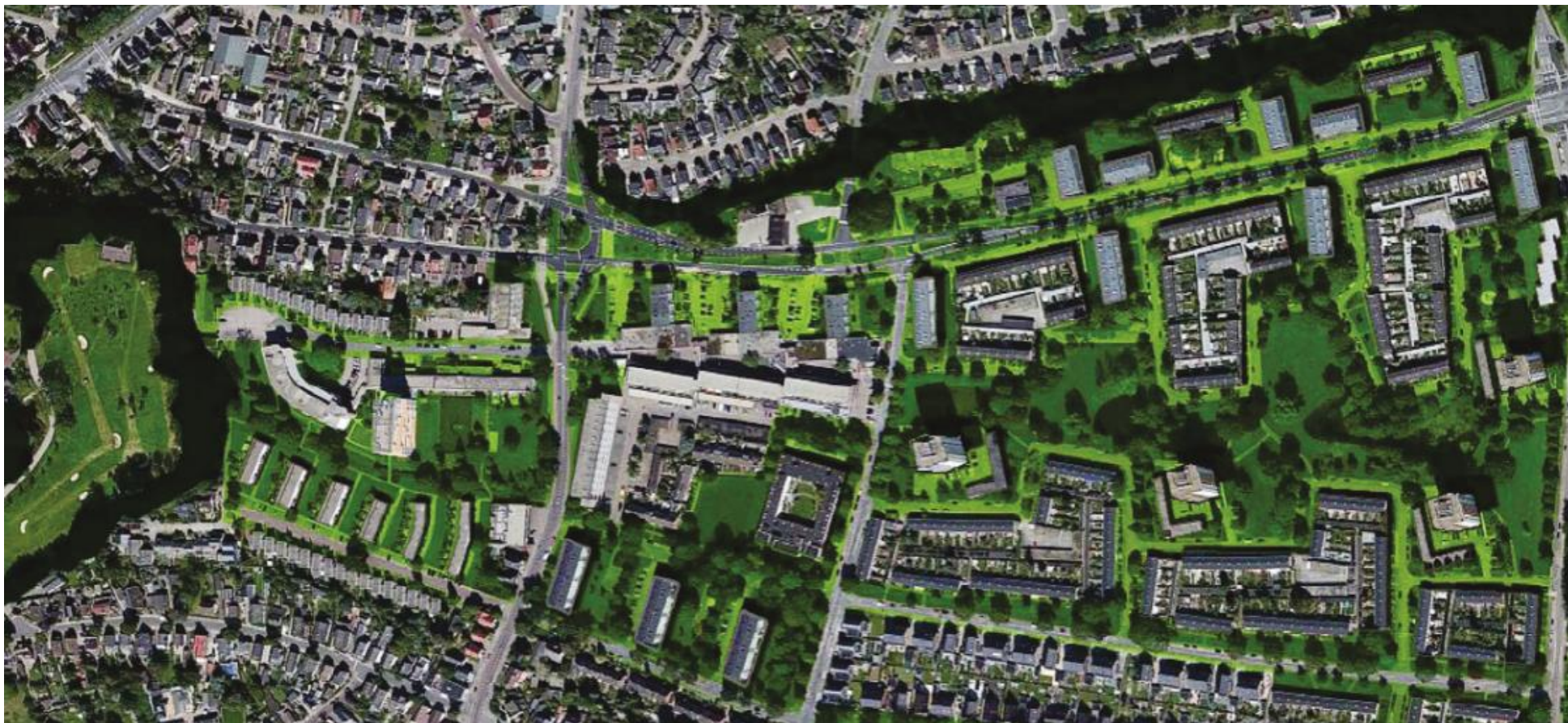
Kerschoten valt op door de zeer ruime opzet, de vrije, open verkaveling en de centrale rol van het vele groen. Tevens is de “wijkgedachte” toegepast.

Stedenbouwkundige opzet

De stedenbouwkundige structuur en het bebouwingsbeeld van Kerschoten worden sterk bepaald door de rol van het groen. De buitenplaats De Veenkamp is aan de westzijde een groene buffer, waarvan het hoge geboomte een belangrijke optische afbakening vormt. De buitenplaats aan de westzijde en het gebied langs de Grift in het oosten werden in het ontwerp verbonden door een uitgestrekt, verkeersvrij stadspark. Zuiderhoek ontwierp hiervoor de basisidee en de vorm. Het park is verder ingevuld naar ontwerp van de landschapsarchitect Rob Boom. Niet alleen verbindt het park de bestaande groenstructuren, maar ook de verschillende functies in de wijk.

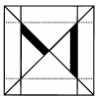
Het grote park is de kern van een hiërarchisch opgebouwde wegenstructuur, bestaande uit een helder hoofdtraamwerk van wijkontsluitingswegen, gekoppeld aan de hoofdader, de Edisonlaan, die onderdeel is van de Apeldoornse ring. Verder is er een fijnmazig netwerk aan lusvormige buurtstraatjes en verkeersvrije verbindingen voor voetgangers. Deze opzet zorgt ervoor dat het doorgaande verkeer niet door de woonbuurten hoeft te rijden. De wijk is autoluw en biedt veel ruimte voor ontspanning en recreatie in het groen.

De hiërarchische opbouw in de wegenstructuur is zichtbaar in de afwisselende profielen én in de verhardingswijze. Zo onderscheiden de rustige buurtstraatjes zich met hun klinkerverharding van de geasfalteerde hoofdstraten in de wijk.

De groenstructuur van de wijk Kerschoten (bron: beeldbank gemeente Apeldoorn).

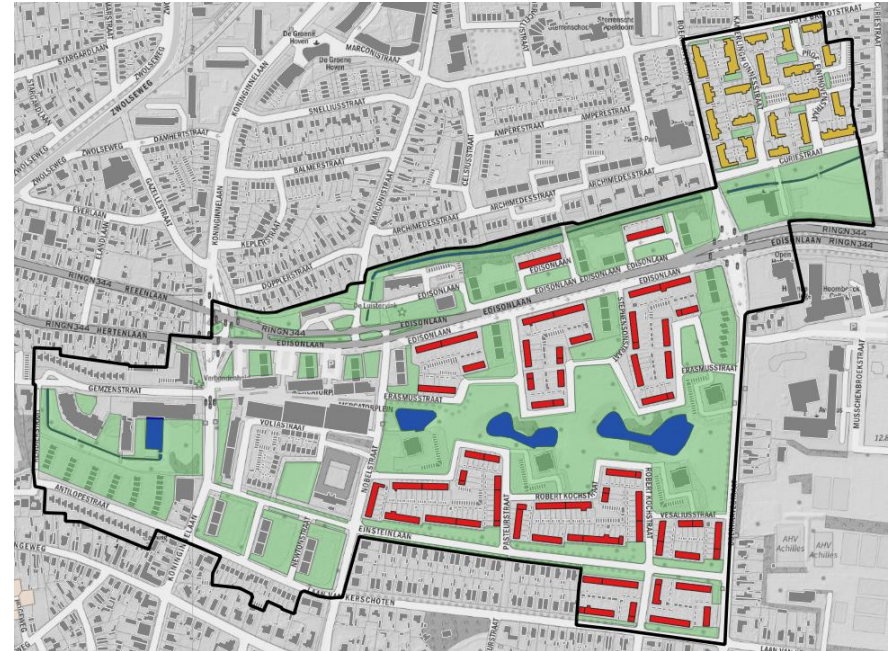
Vanuit de wijkgedachte bezit Kerschoten een aantal basisvoorzieningen, die op strategische plekken in de wijk zijn geplaatst, zoals twee kerken (aan de oostrand), een aantal scholen, een winkelcentrum, sportvoorzieningen, een kruisgebouw, garages en het bejaardencentrum.

Het centrale park en het groen

Het park, sinds 2017 met de naam “Koningspark”, is het hart van Kerschoten. Rondom liggen L-vormige buurtjes met lusvormige woonstraatjes en geschakelde woningen en portiekflats, die vrijwel allemaal vrij zicht op het groen hebben. Het parkgroen loopt via “hoven”, plantsoenen, groenstroken en tuinen vrijwel tot aan de voordeuren van de woningen en rekken het park daarmee op. Het is daarmee een moderne variant van de statige negentiende-eeuwse Apeldoornse stadsparken zoals het Oranjepark en het Wilhelminapark.

In het park is er een afwisseling van open en besloten delen, uitgestrekte grasvelden met verspreid staande bomen, dichte bosschages en grillig gevormde vijvers. Dat levert mooie doorkijkjes op en het gevoel of het park zich eindeloos uitstrekt.

Geïnspireerd op voorbeelden uit Scandinavië zijn in het park enkele hoge woontorens geplaatst. Hierdoor kon in de wijk ondanks het rijkelijk aanwezige groen toch de noodzakelijke hoge woningdichtheid worden bereikt. De torens zijn samen met de (vernieuwde) hoge flat van woonzorgcentrum De Veenkamp en de andere hoogbouw aan de Koninginnelaan uitgesproken stedelijke accenten die een belangrijke rol spelen in de ruimtewerking en de identiteit van de wijk. Ze benadrukken de oost-westas van het park en geven Kerschoten karakter.

Park en groenstructuren in Kerschoten. Tevens zijn op deze afbeelding de stempels met laagbouwoningen weergegeven.

Het park in Kerschoten, gezien in westelijke richting (bron: gemeente Apeldoorn, Kerschoten in Beeld, d.d. 2012).

Via smalle groenstroken en plantsoenen tussen de buurtstempels aan de noordelijke parkrand is het park visueel gekoppeld aan de groenstructuren langs de Edisonlaan. Aan de noordzijde van deze laan omzomen de middelhoogbouw en de terugliggende laagbouw semiopenbare, collectieve groene kamers met lage hagen en bomen. In een eveneens aan de noordzijde van de Edisonlaan gelegen groenstrook zijn een kruisgebouw en een garagebedrijf met pomp geplaatst.

In het zuidwestelijke deel van Kerschoten springt het park via smalle groenstroken over naar de door brede groenstroken met acacia's beplante Einsteinlaan, waaraan een aantal groene hoven grenzen: een groot, door hagen en laagbouwwooningen omzoomd plantsoen aan de noordzijde, een drietal semi-openbare grote plantsoenen, waarin drie portiekflats aan de zuidzijde van de Einsteinlaan zijn geplaatst.

Westelijk van de Koninginnelaan vormt de groenaanleg rond De Veenkamp, met vijverpartij, een karakteristiek onderdeel van de groene dooradering van Kerschoten.

Langs de noordrand van de wijk is de bestaande, gekanaliseerde beek ingepast in een markante groenstructuur, met grasveld en solitaire groenelementen oostelijk van de Boerhaavestraat en een dichte oeverbeplanting langs de beek tussen Boerhaavestraat en Marconistraat.

Impressie van het centrale park, gezien in oostelijke richting.

Een van de groene hoven aan de Edisonlaan.

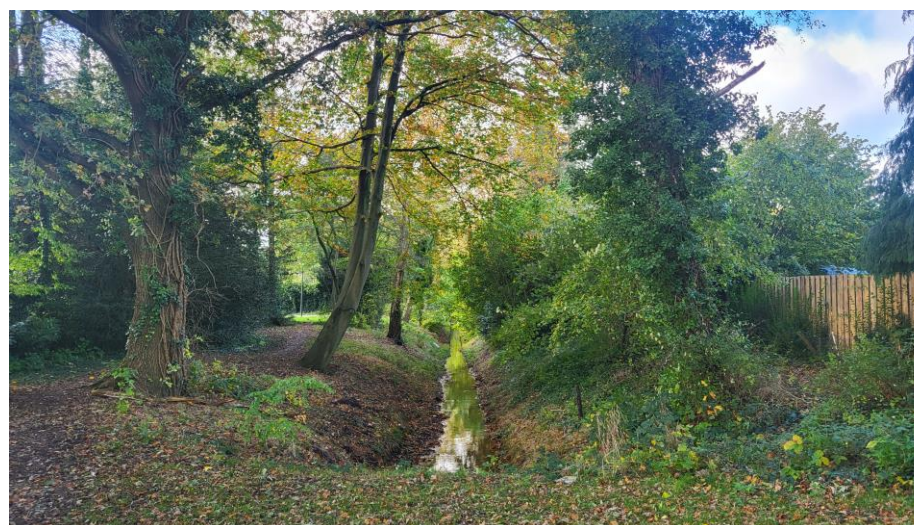
Beplanting

Het beplantingsplan van Kerschoten is opgezet volgens een doordacht ontwerp, waarin bomen en heesters een belangrijke plek kregen in de beleving, evenals de overgangen van openbaar naar privé. Het groen is beeldbepalend en kent een grote variatie aan soorten, vormen, grootte, bloeiperiodes en kleuren.

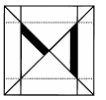
Het park Kerschoten is vanwege de hoge cultuurhistorische waarden beschermd als gemeentelijk monument.

Tussen De Veenkamp en de kopse westkant van het park is een wigvormig, autovrij winkelcentrum gebouwd, dat met het park duidelijk het hart van de wijk vormt. Er werd gekozen voor een gekeperde plaatsing van de diverse bouwwerken, waardoor de ruimte er versmald en verbreed wordt. Intimiteit wordt erdoor bevorderd. De achtergevels van de winkels worden gemaskeerd door de haaks erop staande flatgebouwen die het aanzicht van dit deel van de wijk domineren en deel uitmaken van de reeks flats langs de Edisonlaan.

Naast woningen verrezen er in Kerschoten ook scholen, kerken en andere voorzieningen. Deze zijn onder meer gesitueerd langs de Einsteinlaan en de Nobelstraat, waar ze op de straathoeken markante focuspunten vormen.

De in een groenstructuur ingepaste beek langs de noordrand van de wijk.

3.2 DE BEBOUWING, TYPEN EN VORMEN

Afwisseling

Kerschoten kent een grote afwisseling van gebouwtypen en bouwhoogten. In oorsprong werd uitgegaan van zo'n 300 laagbouwoningen, 250 middelhoge portiekflatwoningen, de hoogbouw van De Veenkamp en tien in het park te plaatsen woontorentjes, later teruggebracht tot vier, maar dan hoger dan de oorspronkelijk geplande torens. De variatie aan woningtypen komt tegemoet aan het principe dat voor alle leeftijds- en inkomensgroepen en gezinssamenstellingen woningen beschikbaar zijn.

Zo biedt de wijk eengezinswoningen in laagbouw van verschillende grootte, bescheiden portiekflatwoningen, appartementen voor alleenstaanden, grote gezinswoningen in de koopsector in de Appèlbuurt, grote appartementen in de woontorens, zelfstandige bejaardenwoningen en een breed scala aan andere woonmogelijkheden voor semi-behoefte ouderen. De verschillende woningtypen zijn in een losse en ruime vorm, ritmisch bij elkaar geplaatst in de groene context van het park.

Vormen, kleuren en materialen

Een groot deel van de bebouwing van Kerschoten is ontworpen door David Zuiderhoek zelf. Het gaat daarbij om de laagbouw rond het park, de portiekflats en de bejaardenwoningen aan de Boerhaavestraat. Deze bebouwing vormt één familie door de opvallende eenheid in materiaal- en kleurgebruik en in de hoofdvormen, in het bijzonder door de rechthoekige voetprints van de woningblokken en de flauw hellende zaken.

Ook is er een grote samenhang in de mate van detaillering en tussen de verschillende bebouwingstypes onderling. Met het ingetogen

kleurgebruik, met een gedekt kleurenpalet (zandkleurige baksteen, licht gekleurde accenten van groten, betonelementen, e.d.) voegt de bebouwing zich vanzelfsprekend in de groene context.

Ook de Appèlwoningen in de noordoosthoek van de wijk sluiten nauw bij deze bebouwingskarakteristiek aan. De andere wooncomplexen wijken in de architectonische uitwerking enigszins af maar voegen zich door de schaal, de passende typologie en de nauwkeurige setting in het plan toch goed in het totaalbeeld van Kerschoten.

Een aantal gebouwen met een bijzondere functie (kerken, scholen, kruisgebouw, winkelcentrum, garagebedrijven) hebben passend bij de afwijkende typologie een eigen vorm gekregen, waarmee ze tevens markante accenten in de wijk zijn.

Laag- en hoogbouw

De laagbouwoningen zijn langs de randen van het park geplaatst in L-vormige, stempelachtige bouwblokken. Deze grenzen met de lange zijden aan de Einsteinlaan en de Edisonlaan. Door verspringingen zijn de straten ritmisch gestructureerd en is er ruimte voor verschillende sub-groenstructuren.

Overall in de wijk is de laagbouw gecombineerd met verschillende vormen van "hoogbouw". De middelhoge portiekflats vormen met de laagbouw van woningen stempelachtige structuren of hoven. De centrumfunctie van het winkelcentrum, op zich zelf als laagbouw opgezet, wordt benadrukt door middelhoogbouw aan de zijanten ervan en door de hoogbouwaccenten van De Veenkamp en de beide galerijflats aan de Koninginnelaan. De hoogbouw van de Veenkamp wordt geaccentueerd door de in de jaren 70 gebouwde, deels zaagtandsgewijs geschakelde laagbouwoningen aan de noord- en zuidzijde.

De wijk Kerschoten rond 1970, in oostelijke richting. Op de voorgrond De Veenkamp (foto CODA, Apeldoorn).

Situatieschets van de wijk Kerschoten met de hoogbouwaccenten. Links het complex van De Veenkamp (Schets door Hugo Diddens, illustratie uit Kerschoten, Wederopbouw in Apeldoorn).

Kerschoten in aanbouw, vanaf De Veenkamp (foto Gemeentewerken Apeldoorn).

Luchtfoto, situatie midden jaren '60, voor de bouw van de torenflats (CODA archief, Apeldoorn).

3.3 BIJZONDERE WOONCOMPLEXEN

De Zuiderhoekwoningen

Het grote complex van 300 eengezinswoningen is een initiatief van de samenwerkende woningbouwverenigingen in Apeldoorn. Het ontwerp van David Zuiderhoek dateert uit 1958. De laatste woningen zijn in 1962 opgeleverd. De laagbouw woningen zijn geschakeld in korte en lange blokken, in L-vormige stempels langs de parkranden en twee van de belangrijke hoofdstraten in de wijk, de Edisonlaan en de Einsteinlaan.

De bouwblokken bestaan uit drie woningtypen van verschillende grootte. Zo werd destijds rekening gehouden met de omvang van de gezinnen.

De laagbouw met zijn horizontale geleding volgt de vormen van het park en de groenstructuren. Zo worden de contour en de uitgestrektheid ervan sterk benadrukt.

Het ontwerp van Zuiderhoek is sober en helder. Karakteristiek zijn de gele bakstenen gevels en de flauw hellende zadeldaken, die ook terugkeren bij de portiekflats en de bejaardenwoningen.

De corporatie had ook het onderhoud van de voortuinen in beheer. Dat zorgde voor nog meer eenheid met de parkaanleg.

Erasmusstraat, 1962 (CODA-Apeldoorn, GA-038079).

Portiekflats

Ook de 250 etagewoningen, ondergebracht in portiekflats, zijn gebouwd door de samenwerkende woningbouwverenigingen, naar een ontwerp van Zuiderhoek uit 1958. Ze werden in 1962 opgeleverd. De portiekflats zijn in vier verschillende ensembles in de wijk geplaatst en meestal subtiel gecombineerd met de laagbouw. Aan de noordzijde van het centrale park maken ze deel uit van “schoenvormige” stempels, waarbij ze haaks zijn geprojecteerd op de Einsteinlaan. Hier vormen ze tegelijk een ensemble met de evenwijdig en haaks op noordzijde van deze laan geplaatste etageblokken, die ook hier kleine stempels vormen met de laagbouwwoningblokken.

Westelijk van de Nobelstraat zijn er twee groepen van drie blokken etagewoningen: de noordelijke groep is gekoppeld aan het wijkwinkelcentrum, de zuidelijke groep bevindt zich in een ruim groengebied ten zuiden van de Edisonlaan.

De blokken etagewoningen, van uiteenlopende lengte, hebben een rechthoekige plattegrond, drie of vier bouwlagen en zeer flauw hellende zadeldaken, conform de laagbouwwoningen. De twee blokken parallel aan de Edisonlaan (noordzijde) hebben slechts twee bouwlagen boven de onderverdieping.

Premiewoningen Zuiderhoek

Deze 14 woningen zijn in drie blokken gebouwd aan de zuidzijde van de Laan van Kerschoten, nabij de aansluiting van deze laan op de Koninginnelaan. Ze maken deel uit van de enkelzijdige lintbebouwing langs de Laan van Kerschoten, die merendeels bestaat uit vrijstaande of per twee gekoppelde woningen. Het middelste blok heeft een licht naar voren geschoven rooilijn. De woningen zijn in de periode 1957-1958 gerealiseerd naar ontwerp van Zuiderhoek in opdracht van de samenwerkende woningbouwverenigingen, als premiewoningen. De woningen konden met financiële hulp van de overheid worden gekocht.

De woningen hebben door hun roodbruine bakstenen gevels, de geaccentueerde deuromlijstingen en de nadrukkelijk aanwezige pannendaken (met tamelijk steile helling) een wat traditioneler karakter dan de laagbouwoningen en de blokken etagewoningen van het centrale deel van het Zuiderhoekcomplex.

Bejaardenwoningen

Voor de “ouden van dagen” die nog zelfstandig kunnen wonen zijn op enkele plaatsen in Kerschoten kleine woningen gebouwd. David Zuiderhoek ontwierp de acht geschakelde bejaardenwoningen aan de Boerhaavestraat. De woningen zijn eind jaren 60 opgeleverd.

Het complex bestaat uit vier dubbele woningen, die trapsgewijs aan elkaar zijn gekoppeld. De gele bakstenen gevels en de flauw hellende daken sluiten aan bij het ontwerp van de vlakbij gelegen eengezinswoningen.

Maisonnetteflat Slijkhuis, Einsteinlaan

De flat staat oostelijk van de Koninginnelaan, op een perceel dat aan de oostzijde wordt ontsloten door de Voltastraat. De zuidelijke kopgevel staat haaks op de Einsteinlaan. Het ontwerp is van de Apeldoornse architect T.G. Slijkhuis uit 1967. De plat afgedekte flat heeft drie lagen maisonnettes (in totaal dus zes woonlagen) op een plint, waarin bergingen en garageboxen zijn opgenomen. Tegen de kopgevels sluiten smallere vierkante trappenhuisokers aan. De doorgestoken bakstenen kopgevel en de ver overstekende gootlijst van het platte dak vormen een markant kader voor de driedubbele rijen maisonnettes. De maisonnettes vertonen veel overeenkomsten met de woningen boven de winkelstrip aan de zuidzijde van het nabijgelegen winkelcentrum en behoren tot hetzelfde bouwproject.

Eengezinswoningen Slijkhuis

Noordelijk van de Einsteinlaan, op een terrein aan de Voltastraat bevinden zich drie blokken geschakelde eengezinswoningen, in twee haakse hoeken geplaatst, waarbij de woningen aan de Lorentzstraat zijn gericht op een groot perceel met grasveld, en het derde blok op de Einsteinlaan is gericht. T.G. Slijkhuis ontwierp deze woningen in 1959. De woningblokken hebben een rechthoekige plattegrond, twee bouwlagen en een met pannen gedekt zadeldak met de nokrichting evenwijdig aan de voorgevels. De voorgevels hebben markante betonnen balkonnetjes. De ingetogen bakstenen gevels met betonnen accenten sluiten goed aan bij Zuiderhoekwoningen elders in de wijk.

Torenflats

Bureau van Heelsbergen ontwierp in 1967 in opdracht van de Pensioenfondsen Metaalindustrie, Havens en vervoersbedrijven en de Stichting Koopvaardijk de vier torenflats, die in de randen van het centrale park zijn geplaatst. De noordoostelijke toren staat direct westelijk van de Boerhaavestraat, de andere drie staan in de zuidelijke uitstulpingen van het park. Ze worden omgeven door een onregelmatig gevormde aanleg met deels verharding, borders en een stenen terras dat aan één van de parkvijvers grenst. De zuidelijke torens worden aan de zuidwestzijde telkens begeleid door een haakvormige reeks garageboxen. Bij de noordoostelijke toren bevindt deze zich aan de noordwestzijde.

De torens zijn door hun omvang (twaalf lagen boven een plintverdieping) en prominente ligging nadrukkelijk aanwezige elementen in het centrale deel van Kerschoten, maar ook vanuit meer perifere delen van de wijk zichtbaar. Als “landmarks” in het totale wijkplan is er ook een duidelijke relatie met de westelijk gelegen toren van De Veenkamp. De oorspronkelijke detaillering van gevelwerken, balkons en vensters is bij renovatie van de torens vervangen. De nieuwe kleurstelling en de gemoderniseerde detaillering hebben het oorspronkelijke karakter van de torens sterk veranderd. Hiermee is ook de relatie met de verschijningsvorm en het materiaalgebruik van de overige bebouwing in het rond het centrale park vervaagd.

Appèlwoningen

De Appèlwoningen zijn genoemd naar het appèl dat de Apeldoornse wethouder G.A. van de Belt op mensen met een middeninkomen deed om hun (te) goedkope woningen te verruilen voor een beter bij hun budget passend huis. Dit moest de doorstroming op de woningmarkt bevorderen en goedkope woningen voor de lagere inkomens vrijmaken.

Architect J. van der Weerd, één van de bedenkers van het Appèlproject, ontwierp het complex van 96 aantrekkelijke, ruime én voordelig geprijsde woningen in de noordoosthoek van Kerschoten. In 1964 kwam het complex gereed. Zelf ging Van der Weerd er ook wonen. Zijn woning, Boerhaavestraat 66, werd daarvoor met een kantoorgedeelte vergroot.

De nieuwe bewoners –de belangstelling was zeer groot!- hadden de keuze uit hoek- of tussenwoningen met en zonder garageboxen, centrale verwarming, extra wc en eventueel dubbel glas. De woningen onderscheidden zich van de gebruikelijke woningen in deze periode vooral ook door de flinke inhoud en de als volwaardige woonverdieping bruikbare zolder. De Appèlwoningen werden in korte tijd zeer populair en bleken een grote stimulans voor het eigen woningbezit.

In het ontwerp van de Appèlwoningen zien we kenmerken van de eerder door Zuiderhoek ontworpen woningen terugkeren, zoals de flauw hellende zadeldaken en het gebruik van de gele baksteen.

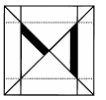
De Veenkamp

De Veenkamp was in zijn tijd een opzienbarend initiatief. Het was bedoeld als grootschalige én zeer moderne bejaardenhuisvesting voor ouderen van alle standen, alleenstaanden en echtparen in verschillende stadia van (on)zelfstandigheid.

De moderne opzet van De Veenkamp kwam tot uiting in de combinatie van de hoge woontoren, in hoofdzaak bestemd voor huisvesting en verpleging van de bewoners, en de lage servicevleugel. Hierin bevonden zich gemeenschappelijke ruimtes, zoals een eetzaal, een aula en allerlei dienst- en personeelsvertrekken. Er was zelfs een ziekenboeg voor de verpleging van bejaarden.

Als ontwerper werd de bekende architect W. van Tijen aangetrokken. In 1962 is De Veenkamp feestelijk geopend. Er was zelfs aandacht van de landelijke pers. De Veenkamp gold jarenlang als het paradepaardje van De Goede Woning. In 2021 is het hoofdgebouw en aangelegene laagbouw gesloopt en vervangen door nieuwbouw, die min of meer de footprint volgt van het oude gebouw.

Geschakelde seniorenwoningen bij De Veenkamp

De 30 geschakelde woningen bevinden zich in twee ensembles langs de noord- en zuidflank van het terrein van De Veenkamp. De noordelijke reeks staat aan de noordzijde van de Gemzenstraat, de zuidelijke ten zuiden van de Antilopestraat. De woningen, bestemd voor zelfstandig wonende senioren, zijn in 1972-1974 gebouwd naar ontwerp van het bureau van W. van Tijen in opdracht van de Hervormde Gemeente.

De geschakelde woningen bestaan telkens uit een rechthoekig tweelaags en een éénlaags bouwdeel, beide met een plat dak. De lage bouwdelen vormen de schakels tussen de hogere. De woningreeksen hebben een markante zaagtandrooilijn, waarbij het noordelijke blok bovendien de lichte kromming in de straat volgt.

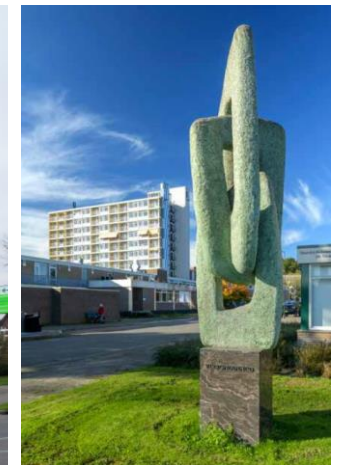

Vrijgezellenflat en kunstwerk

Het bureau van W. van Tijen ontwierp in 1972-1974 deze galerijflat met kleine appartementen voor vrijgezellen. De opdrachtgever was Woningbouwvereniging De Goede Woning. Met de voltooiing van de "Hunerbunker", het laatste grote bouwproject in Kerschoten, was de jonge wijk voorzien van alle mogelijke woningtypen, waar van de wieg tot het graf kon worden gewoond.

De trappenhuis- en lifttoren heeft een markante detaillering. Het trappenhuis wordt verlicht door smalle vensterstrips en grotere vijfhoekige vensters.

Het grote kunstwerk met de naam "De Verbondenheid" is een ontwerp van Harry Meek. Het werd in 1974 geplaatst en was een geschenk van de gemeente Apeldoorn aan de woningbouwvereniging. Het werk bestaat uit kunstbeton met glas- en porseleinscherven. De twee schakels stellen de verbondenheid tussen mensen in wijk en samenleving voor.

3.4 OVERIGE BIJZONDERE BEBOUWING

Winkelcentrum

Een modern wijkwinkelcentrum mocht in Kerschoten natuurlijk niet ontbreken. Uiteindelijk is het Mercatorplein in twee etappes gebouwd. De noordelijke eerste fase dateert uit 1959-1962 en is ontworpen door David Zuiderhoek. De rechthoekige winkelblokken hebben platte daken en zijn aan de noordzijde gekoppeld aan drie portiekflats.

Markante galerijen met betonnen luifels en kolommen zorgen voor beschutting voor de winkels en een mooie overgang naar de openbare ruimte. Ze zijn – hoewel deels dicht gebouwd - nog steeds grotendeels aanwezig.

De Apeldoornse architect T.G. Slijkhuis voltooide het winkelcentrum aan de zuidkant in 1967. Het originele idee van de trapsgewijs verspringende bouwblokken is van Zuiderhoek overgenomen. De vormgeving wijkt echter af. Bovendien bevinden zich hier direct boven de winkels maisonnettewoningen.

De drie trechtersvormige pleintjes tussen de winkelblokken zijn een belangrijke schakel tussen de Koninginnelaan en het centrale park. Deze verbinding wordt door de recentelijk teruggebrachte beek geaccentueerd.

Open Hofkerk

David Zuiderhoek ontwierp in 1966 de Open Hofkerk. Het opvallende gebouw neemt in het stedenbouwkundige plan een prominente plek in aan de kruising van twee van de hoofdwegen. Hier zijn meer bijzondere gebouwen bij elkaar geplaatst, zoals de kerk van Jezus Christus van de Heiligen der Laatste Dagen en de inmiddels gesloopte Christelijke MTS.

Het complex van de Open Hofkerk bestaat uit een kerkzaal met nevenruimtes en een kosterwoning rondom een voorhof. De hoog oprijzende kerkzaal is grotendeels van baksteen en heeft enkele grote vensterpartijen met glas-in-loodramen, een ontwerp van Hanneke Zuiderhoek, dochter van de architect. Heel bijzonder zijn de geplooiden muren. De kerk is een gemeentelijk monument en fungeert tegenwoordig als uitvaartcentrum.

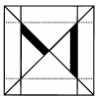
Kerk van Jezus Christus van de Heiligen der Laatste dagen

De kerk, ontworpen door T. Wiarda in 1972, ligt in het noordoostelijke deel van Kerschoten, op een ruim perceel ten oosten van de Boerhaavestraat. Dit is een prominente locatie, aan een belangrijk verkeersknooppunt in de wijk.

De sober vormgegeven kerk bestaat uit een grote rechthoekige platgedekte kerkzaal met aan de zuid- en westzijde lagere en kleinere rechthoekige volumes, die samen een L-vorm hebben. Voor de westgevel van de kerkzaal staat een vrijstaande toren, gemetseld in witte en grijze steen. De andere bouwdelen zijn opgetrokken in bruine baksteen. Rond de kerk bevindt zich een grote tuin met grasveld dat deels tot de gevelplint doorloopt.

Garagebedrijf met bovenwoning

Ten westen van de Koninginnelaan, direct zuidoostelijk van het complex De Veenkamp bevindt zich een in 1969, mogelijk naar ontwerp van T.G. Slijkhuis gebouwde garagebedrijf met kantoortje en werkplaats in de onderbouw en vijf appartementen hierboven. Het pand maakt deel uit van de lintbebouwing langs de Koninginnelaan. De stedenbouwkundige relatie tot het ontwerp van de wijk is vrij beperkt. De gevels zijn gemetseld in bruine baksteen in halfsteens verband. Dit materiaal manifesteert zich vooral in de zijgevels en in de muurdammen tussen de appartementen. De onderbouw bezit in de voorgevel een reeks grote garagedeuren. De appartementen boven hebben aan de voorzijde een inpandig balkon met ijzeren balustrade. Veel details zijn gewijzigd.

Kruisgebouw

Na 1945 kwam het werk van de kruisverenigingen tot volle bloei. Middenin de kinderrijke woonwijken werden kruisgebouwen en consultatiebureaus geopend. Vanuit de kruisgebouwen werden de wijkverpleging, zuigelingenverzorging, tuberculosebestrijding, gezondheidsvoorlichting en de zorg voor “zedelijke en geestelijke” volksgezondheid georganiseerd.

Kerschoten kreeg een eigen wijkgebouw van de Vereniging Het Groene Kruis, op een prominente plek aan de Edisonlaan. Het is in 1960 geopend en een ontwerp van David Zuiderhoek. Naast een dokters- en wachtkamer, een boxenkamer, een spoelkamer en een magazijn waren er in het gebouw twee kleine woningen voor de wijkverpleegsters.

Bij het gebouw lag oorspronkelijk een bijzondere aanleg met parkeerplaatsen en een viertal plantsoenen in de vorm van een kruis. Deze aanleg maakte deel uit van de fraaie groene inrichting van de Edisonlaan. Door de komst van een extra ventweg is de inrichting van de deze laan veranderd. Het kruisgebouw is tegenwoordig een Wellcare Centrum.

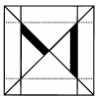
Sondorpschool

De voormalige H.E. Sondorpschool resteerde als laatste van de oorspronkelijke schoolgebouwen in het centrale deel van de Kerschoten. De ULO (later MAVO) school (1959-1960) en de Koningin Wilhelminaschool voor lager onderwijs (1960), beide aan de Einsteinlaan, zijn enkele jaren geleden gesloopt en vervangen door woningen. Aan de Boerhaavestraat stond de christelijke MTS uit 1975-1977.

De Apeldoornse architect T.G. Slijkhuis ontwierp de Sondorpschool in 1959-1960. Het symmetrisch opgezette gebouw telde zeven klaslokalen en een kamer voor het schoolhoofd. Aan de achterzijde lag een groot schoolplein. Op de gevel aan de Nobelstraat is een fraai baksteenmozaïek met de voorstelling van de Goede Herder aangebracht, passend bij de bestemming van hervormde lagere school. Het kleurrijke kunstwerk is een ontwerp van Berend Hendriks en is een mooi voorbeeld van zogenaamde monumentale wandkunst. In 2006 is het werk aangetast door het aanbrengen van een nooddeur. Het kunstwerk wordt hersteld en ingepast in de nog te ontwikkelen vervangende nieuwbouw op deze locatie.

4 WAARDERING

4.1 KERSCHOTEN, TOONBEELD VAN DE WEDEROPBOUW

Kerschoten is een tastbare herinnering aan de periode van de wederopbouw, waarin Apeldoorn hard werkte aan fatsoenlijk onderdak voor de vele woningzoekenden. Een wijk met bijzondere kwaliteiten, die nog steeds aanwezig zijn.

In dit hoofdstuk worden de bijzondere waarden van het beschermde stadsgezicht beschreven.

4.2 CULTUURHISTORISCHE WAARDE

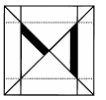
Kerschoten vertegenwoordigt cultuurhistorische waarde als een bijzonder en uniek onderdeel van de grootschalige uitbreiding van Apeldoorn in de naoorlogse periode. In de wijk weerspiegelen zich de contemporaine ideeën over volkshuisvesting, binnen de op de zogeheten wijkgedachte gebaseerde uitgangspunten voor stadsplanning, uitgewerkt in een modernistisch, op Scandinavische leest geschoeid groen concept. De wijk is karakteristiek voor het groei- en ontwikkelingsproces van Apeldoorn na de Tweede Wereldoorlog en een illustreert het hoge ambitieniveau ten aanzien van de sociale en ruimtelijke kwaliteit.

4.3 HISTORISCH-RUIMTELIJKE EN STEDENBOUWKUNDIGE WAARDE

Het plan dat David Zuiderhoek ontwikkelde voor de nieuwe woonwijk Kerschoten kan worden beschouwd als een totaalontwerp voor wonen in het groen. Hierbij kreeg het concept van de oude Apeldoornse stadsparken met woningen aan een park een moderne vertaling. In het bijzonder het gedeelte dat Zuiderhoek heeft ontworpen is in zowel de stedenbouwkundige opzet als wat betreft de architectuur een bijzonder voorbeeld van vroeg-naoorlogse stedenbouw met herkenbaar Scandinavische invloeden. Het ontwerp van Kerschoten is in Apeldoorn een breuk met de vooroorlogse stedenbouw waarbij men rijtjeswoningen nog vooral rond een binnenterrein met achtertuinen en pal aan de straat bouwde.

De wijk onderscheidt zich van de oudere stedenbouw door de vrije verkaveling, de centrale rol van het groen en de ruime opzet. Tevens is de zogenaamde wijkgedachte in Kerschoten als ordenend principe herkenbaar. Dit komt tot uitdrukking in de variatie in woontypen voor verschillende gezinssamenstellingen en leeftijdscategorieën, de situering van voorzieningen in de wijk, de nabijheid van recreatiemogelijkheden en de inpassing van kunst.

Markant is het hiërarchisch stratenpatroon, bestaande uit een raamwerk van hoofdwegen, met daarbinnen een uitgekende en verfijnde interne structuur van veelal lusvormige secundaire buurt- en woonstraten en verkeersluwe en -vrije verbindingen voor langzaam verkeer, door het park en als achterompaden door de stempels. Deze hiërarchie uit zich ook in de verhardingswijze: voetpaden en trottoirs met stoeptegels (en op enkele plaatsen nog de originele fietsnietjes), woonstraten met klinkers, hoofdwegen geasfalteerd;

In het bijzonder de laagbouwwoningen (de Zuiderhoekwoningen) vallen op door hun mooie ligging aan het centrale park, dat met zijn uitlopers overal aanwezig is. De woningen die niet direct aan het park staan kijken uit op brede plantsoenen en groene hoven of zijn zo geplaatst dat er altijd nèt zicht is op het parkgroen. Op deze manier zijn de woningen onlosmakelijk met het park verbonden. De omgeving van de laag- en middelhoogbouw is zorgvuldig en met oog voor detail ontworpen. De originele tuinmuren en schuurtjes zijn onmisbare schakels tussen de losse woonblokken. Het groen, dat tot aan de gevels doorloopt vormt zo een mooie overgang van het openbare en “collectieve” park naar de privésfeer van de woning. Kerschoten ademt rust en ruimte. Dat geeft de relatief sober ontworpen woningen toch een luxe-uitstraling.

4.4 ENSEMBLEWAARDE

Het geheel van hoofdwegenstructuur, de interne wijkstructuur, de verkavelingswijze, de groenstructuur en de bebouwing heeft vanwege de grote ruimtelijke samenhang een hoge ensemblewaarde. Het ensemble heeft slechts wat betreft enkele gebouwde onderdelen veranderingen ondergaan, maar de hoofdstructuur is daarbij intact gebleven.

4.5 ARCHITECTUURHISTORISCHE WAARDE

Bijzonder en waardevol in Kerschoten is de rijke variatie aan woningtypen, afgestemd op een gevarieerde bewonerssamenstelling: voor kleine en grote huishoudens, jong en oud en verschillende inkomensgroepen.

In het bijzonder de door Zuiderhoek ontworpen laagbouwwoningen en de portiekflats vallen op door hun sobere, zorgvuldig ontworpen vormgeving, detaillering en kleurgebruik en de herkenbare repeterende hoofdvormen. In die zin zijn de complexen een markant en doordacht voorbeeld van grootschalige, industrieel gebouwde volkshuisvesting uit de vroege naoorlogse periode. Ze zijn sterk beeldbepalend binnen het beschermde stadsgezicht. Dit geldt ook voor de Appèlwoningen in het noordoostelijke deel van de Kerschoten. Deze zijn typologisch interessant en bijzonder vanwege hun opmerkelijke ontwikkelingsgeschiedenis en historische achtergrond.

De gebouwen zonder woonfunctie, waaronder het modernistische wijkwinkelcentrum, onderscheiden zich in de regel door hun afwijkende bouwtypologie én vormgeving, waardoor zij markante en duidelijk herkenbare plekken in de woonwijk vormen. De schaal en de zorgvuldige inpassing in het stedenbouwkundig ontwerp zorgen ervoor dat deze bijzondere bebouwing onlosmakelijk deel uitmaakt van het ensemble.

4.6 GAAFHEID OF HERKENBAARHEID

Het gebied is in hoge mate van belang wegens de herkenbaarheid en de gaafheid van de historisch-ruimtelijke structuur, de functionele opzet en het oorspronkelijke stedenbouwkundig plan van David Zuiderhoek.

4.7 ZELDZAAMHEID

Het gebied is in hoge mate van belang wegens de unieke verschijningsvorm vanuit historisch-ruimtelijk, stedenbouwkundig, functioneel en architectonisch opzicht. Als modern stedenbouwkundig uitbreidingsplan, vormgegeven met inachtneming van allerlei aspecten uit

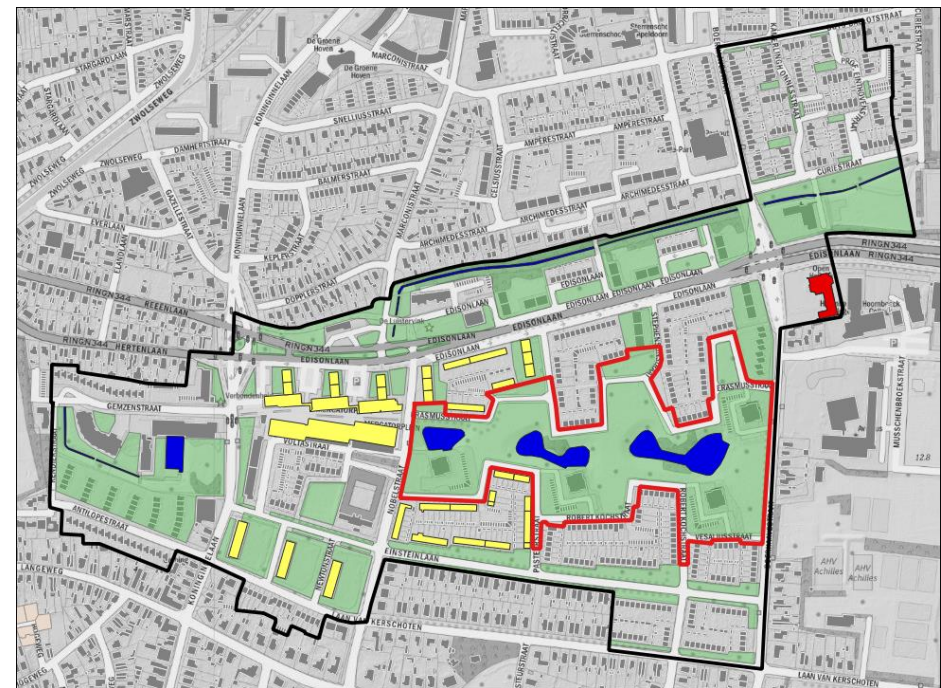
de contemporaine Scandinavische stedenbouw en planning, heeft Kerschoten voor Apeldoorn, maar ook in landelijk opzicht, zeldzaamheidswaarde, mede omdat het plan in structuur, groen en bebouwing zo gaaf behouden is gebleven.

4.8 CULTUURHISTORISCH WAARDEVOLLE BEBOUWING MET STATUS

In het beschermd stadsgezicht Kerschoten bevindt zich een aantal objecten die vanwege hun cultuurhistorische betekenis bescherming genieten. Het betreft panden en complexen die als gemeentelijk monument (GM) of als beeldbepalend pand (BBP) zijn / worden beschermd. In Kerschoten gaat het om de volgende objecten:

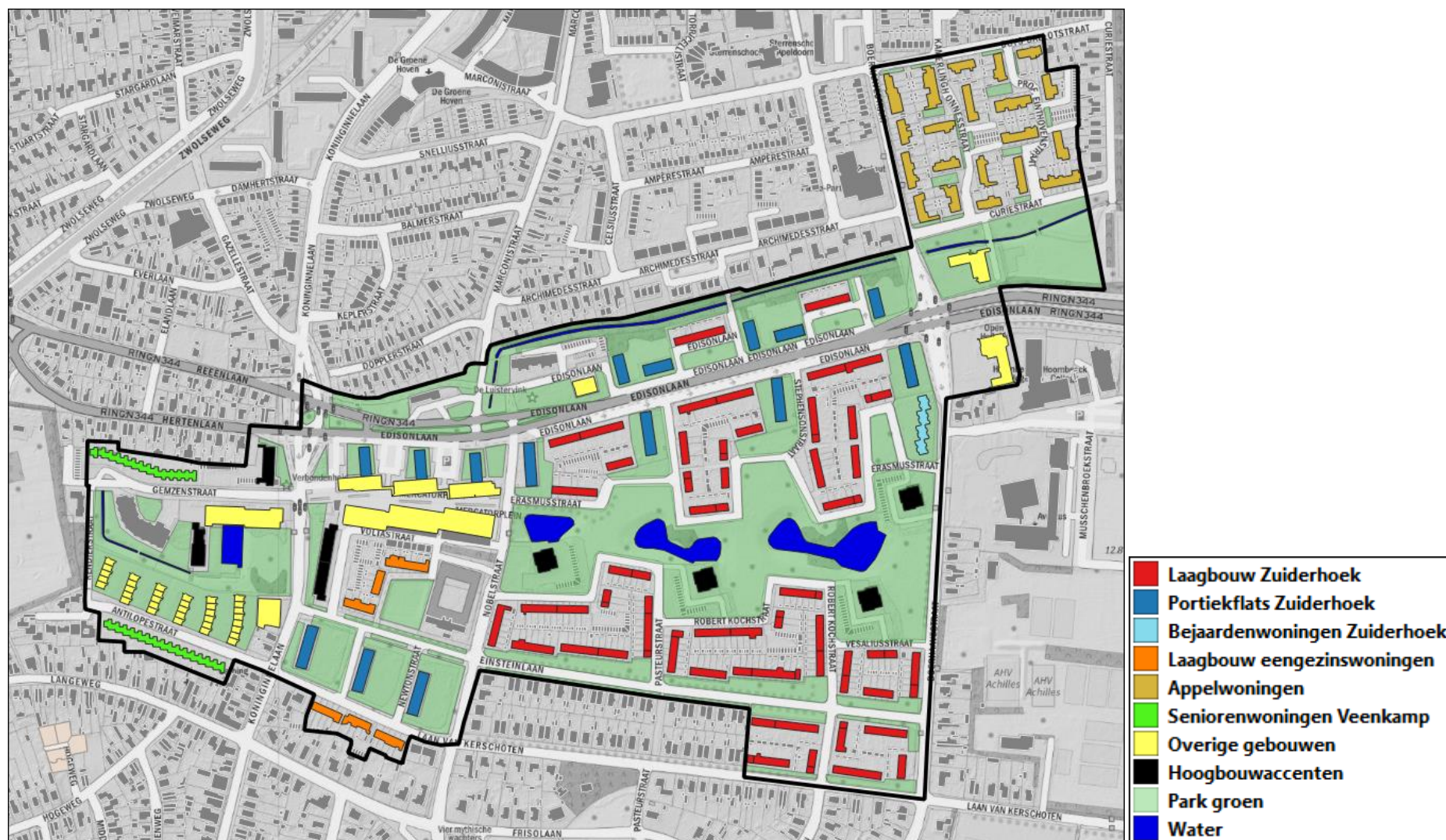
Mercatorplein 15-103, 2-34

Winkelcentrum

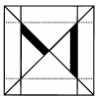
Bebouwing / elementen met status: gemeentelijk monument (rood / rode contour), beeldbepalende panden (geel).

Adres	Typologie
Gemeentelijke monumenten	
Koningspark Kerschoten	Stadspark
Boerhaavestraat 60	Kerk (Open Hofkerk)
Beeldbepalende panden	
Edisonlaan 51-73 Einsteinlaan 46-66, 68-80 Erasmusstraat 96-102, 104-116 Nobelstraat 2-14 Pasteurstraat 1-19, 21-33, 35-39, 41-61	Zuiderhoekwoningen, Laagbouw
Edisonlaan 75-157 Nobelstraat 116-156 Copernicusstraat 1-41 Anthonie van Leeuwenhoekstraat 2-42 Koninginnelaan 100-140 Newtonstraat 2-42	Zuiderhoekwoningen, portiekflats

Typologie bebouwing en groen.

4.9 NADERE TYPERING VAN TE BESCHERMEN WAARDEN

Kernwaarden

- De hiërarchische opbouw op basis van een stedenbouwkundig plan naar Scandinavisch voorbeeld;
- De bebouwing in een groene setting binnen de hoofdwegenstructuur;
- De opvallende afwisseling van gebouwtypen en gebouwhoogten.

Waarden in detail

Het beschermd stadsgezicht 'Kerschoten' is van algemeen belang vanwege cultuurhistorische, stedenbouwkundige en landschappelijke waarden.

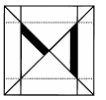
Cultuurhistorie

- Kerschoten is een voor Apeldoorn zeer sprekend voorbeeld van een grote, in de jaren 50 ontwikkelde woonwijk, onderdeel van de grootschalige naoorlogse uitbreidingsplannen van de sterk groeiende stad; als uiting van de hoge ambities die gemeentebestuur en gezamenlijke woningbouwverenigingen nastreefden inzake ontwerp- en woonkwaliteit;
- Kerschoten is een grotendeels gave modernistische uitbreidingswijk uit de vroege naoorlogse periode, naar Scandinavisch voorbeeld en volgens de uitgangspunten van de wijkgedachte: een zelfvoorzienende wijk met winkels,

scholen, kerk en gezondheidszorg op loopafstand en bebouwingstypen voor alle levensfasen.

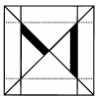
Stedenbouwkundige opzet / infrastructuur

- Integraal ontwerp van stedenbouw, landschap en architectuur;
- De wijk heeft een bijzonder, tot in de details doordacht stedenbouwkundige plan, met als uitgangspunt een woonwijk in een groene setting binnen de bestaande hoofdwegenstructuur;
- Er is sprake van een opmerkelijk hiërarchisch stratenpatroon, bestaande uit een raamwerk van hoofdwegen, met daarbinnen een uitgekende en verfijnde interne structuur van veelal lusvormige secundaire buurt- en woonstraten en verkeersluwe en -vrije verbindingen voor langzaam verkeer; de hiërarchie komt mede tot uitdrukking in de verharding: voetpaden en trottoirs met stoeptegels (en op enkele plaatsen nog de originele fietsnietjes), woonstraten met klinkers, hoofdwegen geasfalteerd;
- De modernistische open verkaveling, met daarbinnen ensembles van bebouwing en stedenbouwkundige accenten, deels in stempelpatronen, zowel in het gedeelte rond het park als in de buurt met de Appèlwoningen;
- Opmerkelijke en doordachte situering van de woningblokken, die overall een innige connectie hebben met het centrale park of een van de andere groenstructuren;

- Ontwerpgedachte vanuit het centrale park, dat de groene hoofdstructuur vormt in de wijk, oost en west aan elkaar knoopt en het verbindende element vormt tussen de verschillende wijkdelen en functies;
  - De vorm, de opzet, de indeling en de inrichting van het centrale park, dat via lobben doordringt in de woonstempels;
  - De subtiele en consequent overal aanwezige overgangen van openbaar (park, plantsoenen) naar semi-openbaar en privé groen (voortuinen), aansluitend op de gevels van de laag- en hoogbouwcomplexen;
  - De specifieke situering, de voetprint en de oriëntatie van de woonbebouwing in de wijk, die overal zicht laat op de (semi)openbare groenstructuren en het wijkpark;
  - De specifieke situering, de voetprint en de oriëntatie van gebouwen en complexen met een (oorspronkelijk) bijzondere functie (kerken, winkelcentrum, kruisgebouw, school), op in het oog springende en centrale locaties in het plan.
- Bebouwing**
- De opmerkelijke afwisseling van bouwtypen en veelal op elkaar afgestemde gebouwhoogten;
  - De monumentale en beeldbepalende bebouwing, die in relatie tot het stedenbouwkundig plan is ontworpen en gebouwd;
- Sterke eenheid in stijl: vrij consequent doorgevoerde bebouwingskarakteristiek met betrekking tot hoofdopzet, materiaal, kleur en detaillering.
  - De eenvoudige hoofdvorm van de bebouwing met flauw hellende daken met een gelijke hoek dan wel platte daken, een moderne of gematigd moderne vormgeving, gele baksteen in de hoofdrol, repeterende en structurerende bouw- en gevelelementen;
  - De oorspronkelijke tuinmuren bij de hoekwoningen van de laagbouw van architect Zuiderhoek rondom en in de directe omgeving van het park, als begeleiding van de groene doorgaande verbinding en “dooradering” in de wijk;
  - De oorspronkelijke bijgebouwen bij de hoekwoningen van de grondgebonden rijwoningen van architect Zuiderhoek rondom en in de directe omgeving van het park;
  - De opzet en de (oorspronkelijke) openheid binnen het winkelcentrum (met zichtas); het concept van het winkelcentrum, opgezet volgens het passage-pleinmodel, met galerijen en aanpalende middelhoogbouw.
- Groen en zichtlijnen**
- Het park (gemeentelijk monument) als centrale groene ruimte en drager van de omringende structuren en bebouwing;

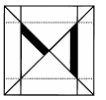

- Het openbare, collectieve en privé groen als dragend en sfeerbepalend onderdeel van Kerschoten;
- De uitgesproken groene inrichting van de (semi)openbare ruimte (park, plantsoenen, hoven), met een diversiteit in de beplantingstypologie: in de lanen, in het park en als toevoeging bij bijzondere functies;
- De bijzonder gevarieerde beplantingskeuze (boomvormen, bloeiperiodes, hoogte, kleur, traag- en snelgroeïende soorten), de afwisseling van besloten en open, de doorzichten en de groene verbindingen;
- De beeldbepalende laanbeplantingen, zoals in de Einsteinlaan, de Laan van Kerschoten en de Edisonlaan;
- De grasbermen en het (semi-)openbaar en/of collectieve en/of privé groen rond woningen en bijzondere bebouwing;
- De “open” groene hoeken naast de grondgebonden en gestapelde woningen, in zowel het publiek als het privaat domein;
- De karakteristieke zichtlijnen op het centrale en meer perifeer gelegen groen en op de hoogbouwaccenten;
- De zichtas door het winkelcentrum als onderdeel van de centrale as die door Kerschoten loopt (tussen De Veenkamp en de oostzijde van het park);

- De groenstructuur langs de beek aan de noordzijde van het gezicht.

Inrichting openbare ruimte / straatmeubilair

- Solitaire bijzondere objecten, zoals het baksteenmozaïek in de kopgevel van de voormalige Sondorpschool (Nobelstraat 25, ontwerp van Berend Hendriks) en het kunstwerk De Verbondenheid, naar ontwerp van Harry Meek, op de hoek van de Koninginnenlaan en de Gemzenstraat.

5 BEGRENZING

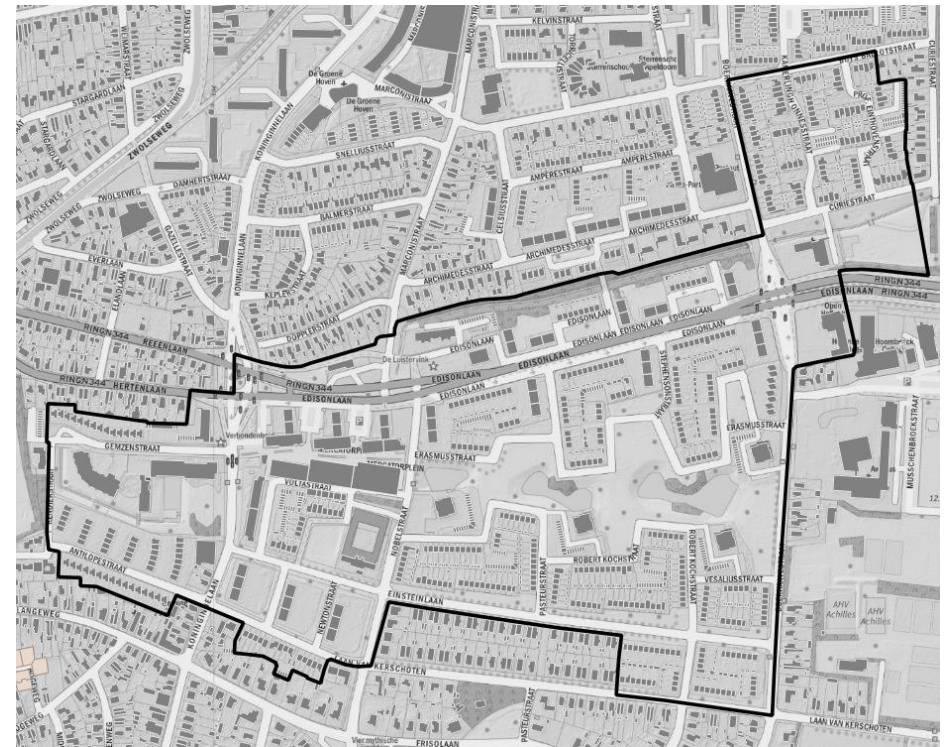
De begrenzing van het beschermd stadsgezicht Kerschoten is vastgesteld op basis van de diverse cultuurhistorische waarden van de aanwezige structuren, elementen en objecten binnen dit gebied, alsmede de historische, ruimtelijke en visuele samenhang tussen deze structuren, elementen en objecten in de naoorlogse uitbreidingswijk.

De begrenzing volgt de contour, die in 2011 door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is gedefinieerd in haar selectie van de 30 nationale wederopbouwgebieden in Nederland.

Deze contour valt grotendeels samen met het plangebied dat door Zuiderhoek werd ontwikkeld, waarbij aan de noordzijde de (inmiddels gekanaliseerde) beek als natuurlijke grens diende, net boven de toen nog aan te leggen Edisonlaan. Noordelijk van de beek behoort de Appèlbuurt tot het stadsgezicht. Aan de zuidzijde was de Laan van Kerschoten de grens. Aan die zuidkant is een gedeelte van het oorspronkelijke gebied uitgesloten: het gebiedsdeel tussen de Einsteinlaan en de Laan van Kerschoten, oostelijk van de Nobelstraat. Aanvankelijk stonden hier scholen; deze hebben plaats gemaakt voor vrijstaande woningen. Hoewel de woningen binnen de bestaande structuren van de wijk zijn gebouwd,

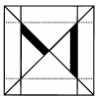
sluiten ze stedenbouwkundig en architectonisch gezien meer aan bij de zuidelijk gelegen wijk De Parken.

De exacte begrenzing is aangegeven op de bijgevoegde begrenzingskaart.

Begrenzing beschermd stadsgezicht Kerschoten.

6 BRONNEN EN LITERATUUR

- Hoeven, M. van der (2010). *Apeldoorn. Kerschoten. Toonbeeld van de wederopbouw*. Uitgave van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Amersfoort.
- Kemperink, R.M. et al. (1993). *Geschiedenis van Apeldoorn*. Zutphen.
- Looi, van de & Jacobs Architecten (2012). *Werkmap Beeldkwaliteit Kerschoten*. Huissen.

6.1 BRONNEN

- beeldbank CODA
- bouwdoossiers Apeldoorn (via CODA)
- delpher.nl
- mijn.kadaster.nl (Kadaster Archiefviewer)
- topotijdreis.nl
- wikipedia.org
- veldwerk november 2023

6.2 LITERATUUR

- Ark, D. van (1981). *Apeldoorn veranderd gezicht 1900-1980*. Groningen.
- Diddens, H. (2006). *Kerschoten – Wederopbouw in Apeldoorn*. Apeldoorn.
- Frank, C.J.B.P. & J.H.J. van Hest (2013). *Cultuurhistorische bouwstenen Kerschoten. Input cultuurhistorie en waardering tbv werkmap Beeldkwaliteit Kerschoten*. Onderzoek door MAB, in opdracht van de gemeente Apeldoorn.